

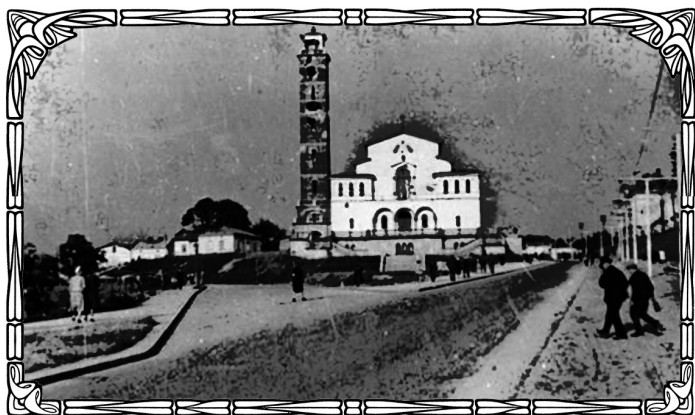

Андрій Кокотюха

АДВОКАТ ІЗ ЛИЧАКІВСЬКОЇ

Харків
«ФОЛІО»

1908 рік, Львів, вулиця Личаківська

Як почало смеркатися, він не витримав — попросив гостя піти.

Точніше, не зовсім гостя. Адже русявий, давно не стрижений молодик із швидкими очима, котрий за-просто розташувався в сусідній кімнаті, прийшов не з діловим чи приватним візитом. Він не знав кирпато-го особисто. Раніше вони не зустрічалися. Та й не мав господар нічого конкретно проти цієї персони: на місці цього росіянина міг сидіти інший. Чорнявий, білявий, рудий, навіть лисий.

Його не дратувало, що кирпань смалить дешеву махорку, а не досить пристойні фабричні цигарки, зроблені у Винниках¹. Тютюнова промисловість у про-вінції за останній час пішла далеко вперед, газети писали: незабаром планується виготовлення влас-них сигар. Не поступляться кубинським, а коштува-тимуть дешевше. Щоправда, міська аристократія все одно попервах платитиме за оригінал охочіше, ніж за продукт тієї самої якості, але зроблений власними силами...

Бог із ними, з цигарками: такі, як молодик у сусідній кімнаті, далекі від змагань у пихатості. Йі зовсім бай-дужі до того, що і якої якості пропонує будь-яка промисловість. Навчившись курити махорку, смолитиме її далі, до кінця життя. Хай хоч світ стане дибки.

Між іншим, до того йде.

З початком нового, двадцятого століття все навкруги немов раптом показилося, рвонуло вперед, ніби прагнути за всяку ціну перемогти в неоголошених перегонах. Та виграти якийсь величезний, словами не описати, головний приз. Але молоді люди зі світоглядом цього кирпатого шанувальника міцної смердючої махри щасливі — не відчувають стрімких змін довкола. Йі точно не розуміють, у який час живуть, в яких процесах мимоволі беруть участь. І взагалі, у що влипають.

Для таких іти вулицею з револьвером у кишені — вже пригода. Яку вони готові пережити знову й знову, з дня на день. А якщо доведеться пустити заряджену зброю в діло, можна сміливо сказати: життя вдалося, більше нічого не треба, гинути — так гинути.

Головне: смерть буде в бою.

Бажано — на очах у глядачів, при великому скупченні народу.

Молодого кирпатого росіянина приставили до нього охоронцем на час, поки те, що треба передати, буде зберігатися в його квартирі на Нижньому Личакові². Валізу принесли вранці, їх було двоє. Русявий супроводжував головного кур'єра. Зрозуміло, той був серед них двох старшим, і не лише за віком. Виглядав таким собі колбком, усе в нього кругле: писок, черевце, ще й ходив перевальцем, наче котився.

Проте відразу було видно: патлатий слухається кругленького. Зовсім не заперечував, слова кривого проти не сказав. Не спитав нічого, коли головний звелів лишатися в пана адвоката до ранку, аж поки за саквоюжем не придуть. Мовчки кивнув, надалі показував себе не надто

говірким. Розташувався в кімнаті, котра слугувала спальнею. Примостився в кріслі. Ноги у стоптаних порошних черевиках закинув на хазяйський стілець. Натягнув на очі суконного міщанського картуза й так завмер, схрестивши руки на грудях.

Поведінка охоронця подібна до удав'ячої. Живого змія, звісно, він не зустрічав. Проте читав у різних популярних журналах про мандри, де автори описували свої враження від побаченого в диких частинах світу. Удав, писалося, здебільшого або спить, або полює. Вплювавши здобич, пожирає її повільно, потім так само без поспіху перетравлює. Весь цей час лежить тихо, може здатися — величезний гад спить, а отже, не слід боятися. Проте груба зміюка в такому стані навіть страшніша. Бо горе тому, хто навмисне чи випадково потривожить удавів спокій. Кажуть, на людей не нападає без потреби. Але подібні випадки тим небезпечні, що змії захищається, на рівні інстинкту відчуючи для себе загрозу. Хай це не так, піди поясни пласкоголовому...

Своїм оманливим спокоєм охоронець у спальні нагадував йому чомусь саме ту величезну гадину. Ніби спить постійно. Гаразд, хай дримає. Але варто господарю встати з-за письмового столу, пройти кімнатою чи просто посунути стілець, вмощуючись зручніше, кірпатий був уже тут як тут. Марою виростав у проймі дверей з револьвером, затиснутим у сильній, звичній до зброї правиці. Господар навіть дозволив собі припустити: ложку чи виделку цей тип тримав не так часто й звично, як руків'я кольта. У таких випадках заспокоював несподіваного пожилця жестом. Той кивав, пхав «залізку» назад до кишені широких штанів, вертався на пост і закурював. Засмердівши черговий раз квартиру дешевою махоркою, охоронець знову завмирав. Ніби для нього скурена цигарка була тим самим, чим для удава — черговий з'їдений кролик.

Так тривало весь день.

Довелося написати й вивісити на дверях повідомлення — дуже перепошую, шановне панство, нині прийому не буде, захворів, прохання приходити за два дні. Спершу зазначив завтрашню дату, 6 липня, та потім додав ще добу. На саквояж чекають давно, він і сам не збирався довго зберігати посилку в себе. Але зважав на один важливий нюанс: саме завтра, за збігом обставин, той, для кого валізу передали, викликаний до слідчого, в поліцейський департамент Центрального району. Скільки промаринують там — один Бог відає. Цілком імовірний варіант, що просто в кабінеті заарештують. Невеликий відсоток, від одного до двох, проте існував.

Так чи інакше, завтра контактувати з адресатом ризиковано. Краще залишити за собою зайвий день, переконатися, що все йде за планом, і вже тоді особисто принести посилку. Причому зустрічатися з адресатом слід на нейтральній території. Приймати в себе людину, за якою напевне ходять поліцейські шпиги в цивільному, він не хотів. Натомість у Львові досить публічних місць, де зустріч будь-кого будь із ким могла статися випадково.

Охоронець перекреслив усі розрахунки.

Явної загрози не відчувалося. Пан адвокат виявився саме тією людиною, котра прямо не пов'язана з групою, якій призначався вміст чорного шкіряного сака. Відстежити контакт можна в тому разі, коли знаєш, де й кого шукати. Поки ж він вважався особою нейтральною, чим пишався. Хоча коли запропонували стати однією з ланцюгових ланок між Санкт-Петербургом і Львовом, не відмовився.

Обіцяний відсоток за нескладні послуги міг трохи поліпшити стан справ.

Бо останнім часом пішла чорна смуга.

Саме тому озброєний охоронець над душею вибив із колії.

Адвокатові не подобалося, коли непрохані незнайомці порушують особистий простір і не можна цьому зара-

дити. Його спершу дратувала, згодом навіть почала лякати оця звичка русявого стрімко й безшумно реагувати на кожен різкий рух, голосний видих, нестримане чхання. Уявивши, що доведеться із цим ще й спати, адвокат здригнувся. Ні, повторив собі подумки, проти кирпатого він особисто нічого не має. Готовий змиритися з прикрим махорковим смородом, час від часу демонстрованим револьвером. Напружувала й викликала опір, і чим далі, тим більше, сама ситуація, в яку його поставили проти власної волі.

Невеликі апартаменти в Нижньому Личакові він займав уже третій рік. Тут почувався затишно й комфортно, вважав хай не своїм справжнім домом, але — власною фортецею. І раптом дім перетворився на тюремну камеру. Так він це сприймав: наглядач у спальні, зала — велика одномісна камера, кожен крок під контролем, усяку дію слід узгоджувати з озброєним чоловіком.

Під вечір негативні відчуття загострилися настільки, що він рішуче прочинив двері в спальню. Незваний гість почув рух і вже стояв на ногах, виставивши перед собою озброєну руку. Господар категоричним тоном попросив охоронця залишити помешкання.

Не звелів.

Просто сказав: на його думку, так буде краще.

Жодної небезпеки він не відчуває. У разі чого здатен про себе подбати. Присутність вартового зайва. Це свідчить про недовіру. А його це значною мірою ображає. Добродії з Санкт-Петербурга мають зрозуміти.

Кирпатий не сперечався. Знизав плечима, заховав револьвер, поправив картуза й попросив пана адвоката власноруч написати записку, адресовану чоловікові, який залишив охоронця тут, біля *посилки*.

Зміст наступний. Такий-то, прізвище та ім'я, бере всю подальшу відповідальність на себе. Розуміє можливі наслідки свого рішення. Необхідну охорону вантажу в особі такого-то до передачі адресату в особі такого-то росій-

ська сторона належним чином забезпечила. Все, далі кірпатий із задоволенням та полегшенням уміє руки.

Він охоче погодився — лише розписка, нічого більше. Сів за стіл, узяв аркуш паперу, навіть невідомо для чого освіжив уміст схожої на діжечку чорнильниці. Почав писати каліграфічним почерком, котрий давно уславив його в професійному середовищі. Але русявий, якому спершу не було діла, підійшов, зиркнув через плече, чим роздратував — адвокат терпіти не міг подібної поведінки. Та обуритися не встиг: зауваження охоронець зробив доцільне.

Адвокат за звичкою почав писати польською мовою і спам'ятався, вже повністю закінчивши записку. Русявий має рацію, доведеться переписувати. Ті, для кого записка призначалася, особи із Санкт-Петербурга, польської не знали зовсім. Найкраще писати російською. Довелося трошки напружитися, наморщити лоба, аби згадати цю мову. Ніби не зовсім чужо, та за час мешкання у Львові досить забуто. Вживати її у повсякденні не було жодної потреби: місто вільно говорило німецькою, польською, українською, розуміли ідиш. Російська звучала, проте ходила в досить обмежених колах.

Зіжмакавши зіпсований аркуш, адвокат витягнув із шухляди невеличкий стосик чистого паперу. Писав, повільно згадуючи граматику. Кілька разів уживав неправильні слова, креслив, починав спочатку. Міг би віддати розписку в тому вигляді, в якому виходило. Але освіта, виховання й загалом — світогляд не дозволяли нехай і такий простий документ, котрий ні до чого його не зобов'язував, залишати неохайним та з помилками. Сам себе не поважав би після цього.

Тож викидав зіпсований аркуш під стіл, у кошик для сміття.

Й брав новий.

Охоронець терпляче чекав. Коли пан адвокат нарешті впорався з третьою спроби, мовчки взяв аркуш, згорнув

учетверо, заховав до внутрішньої кишені піджака. Кивнув, повернувся й пішов собі геть, так і не обмінявшись із господарем жодним словом. Видно, сам не дуже-то й хотів сидіти тут без дії. Аж раптом отримав зайвий привід залишити пост. Як русявий пояснить усе своєму кругленькому старшому товаришеві, господаря менш за все обходило. Пішов — і слава Богу.

Вдень припікало, хоч улітку спека тут відчувалася не так, як у Києві. Втім, не погода визначила вибір. Емігрував він, звісно, з політичних мотивів. Але російське підданство на австрійське поміняв не тому, що занадто ідейний.

Так простіше виконувати поставлені в Петербурзі завдання.

Нічого особливого не вимагалось. Просто треба робити все, залежне від нього, для законного захисту інтересів однієї тутешньої, близької панові адвокату спільноти.

Її, спільноту, у головному місті великої австрійської провінції, Королівства Галичини і Лодомерії³, несправедливо заганяють на суспільний маргінес. Австрійська влада могла б більше зважати на думку тих, хто ще донедавна мав значно більшу вагу в суспільстві. Й, ніде правди діти, вплинув на розвиток нехай не цілої провінції, але міста Львова — то напевне.

Закривати очі й по-страусячому ховати голову в пісок уже не вийде. Брила, зрушена з місця далеко за східним кордоном, упала так, що грім лунає аж сюди, в тиху й донедавна спокійну, благополучну Галичину.

Він щиро вважав: світ змінюють потрясіння.

Світ же, в якому жив він сам і який не обмежувався квартирою на вулиці Личаківській, поруч із самісіньким центром Львова, трусить уже кілька років. Він вважав ці процеси болісними, прикрими, проте необхідними. Значить, був готовий посприяти їм нехай у такий простий спосіб: отримати сак із одних рук і передати до інших.

Зачинившись зсередини, адвокат задоволено гмикнув, для чогось поторсавши двері за ручку, наче перевіряючи на міцність. Широко прочинив вікно у спальні, так само — в залі, зробивши протяг.

Денна липнева спека вже спадала, збиралося на дощик. Виставив руку з вікна, заодно визирнувши вниз та глянувши із висоти свого другого поверху на двір, куди виходили вікна. Нікого й нічого, тут узагалі зазвичай було тихо. Хіба вдень грає жебрак на катеринці. Та якісь батяри⁴ з Верхнього Личакова могли забрести в браму, аби перевірити чергову хитру обладку подалі від людських очей.

Постояв так, вдихаючи прохолодне, трошки вогкувате повітря. Цілий день просидів у чотирьох стінах, а це не жарти. Майнула думка — вийти на променад, зайти до якоїсь кав'ярні у середмісті. Для кави запізно, тож можна випити пива чи чогось міцнішого. Надибає кількох знайомих у «Віденській»⁵, без чого подібна прогулянка не обійдеться в жодному разі. Та відразу викинув цю ідею з голови. Поки сак тут, не варто лишати помешкання. Усе ж таки недарма взяв на себе відповідальність. Спекається її — ось тоді погуляє. Бо ж матиме за що.

Мокрим крапнуло на розкриту долоню.

Гляньте, справді ніби дощик збирається. Маленький, сипне й невдовзі перестане. Помахав рукою, ніби так можна було прискорити природу. Впало ще кілька крапель, та повноцінний дощ так і не випав. Постоявши біля вікна ще трохи, впершись об широке підвіконня, він зловив себе на думці: давно отак не стовбичив, не дивився на сірі стіни кам'яниць навпроти — більше з його вікон жодних краєвидів не відкривалося. Здивувався, чому нині захід сонця робив звичайний облуплений задній фасад будинку загадковішим, ніж завжди.

Ох і думки ж приходять...

Гмикнувши знову, він одійшов від вікна, лишивши його прочиненим. За день, що минув, не встиг до пуття зробити нічого. Не навів лад у паперах, хоча заплану-

вав це для себе. Братися до серйозної роботи під вечір, аби просидіти за писаниною до гупої ночі, не хотілося.

У шафці прижилася карафка з наливкою, солодко-міцною, з вишень, на чистому спирті. Коли виймав, згадав раптом махорку русявого росіянина.

Ну... дещо спільне, виявляється, у них є.

Молодий чоловік не курить фабричних цигарок, а самому йому не смакують алкогольні вироби від панів Бачевських⁶, хай вони навіть у різнокольорових пляшках. Люди п'ють та нахваляють, він же більше схиляється до таких ось домашніх продуктів.

Махра смердить. Вишняк приємно пахне.

Але, курва мама, адвокат, як і його непроханий гість, хотіли більше незалежності від масового, фабричного, промислового... *буржуазного*. Обоє цінували особливий підхід, отже — власну індивідуальність.

Наливку спеціально купував в однієї жінки у передмісті. Довкола Львова поступово, впевнено й міцно обживалися сільські українці. Тож рецептура своя, від землі. Хотілося вірити — з діда-прадіда, хай він не ото-тожнював себе з тими мужицькими традиціями. Бог із ними, вишнівка так чи інакше смачна. Пилося м'яко, розтікалося всередині приємно, забирало не одразу, поступово, ніби накривало невагомою ковдрою. У дитинстві так робила матінка, доспівавши колискову, підіткнувши на прощання краї. Змалку не боявся лишатися сам у темних кімнатах, чомусь почувався там захищенішим, ніж при світлі.

Тож не вмикав електрику. Поки сонце не зайшло остаточно, взяв наливку, влив трохи в срібний келишок, не по вінця. Примостився за столом, ковтнув, посмакував.

Так просидів якийсь час. Потому підвівся, взяв печиво з тієї ж шафи, прихопив свічку. Засвітивши, посидів трохи, дивлячись на вогонь та думаючи про своє: а було про що. Знову пригостив себе вишнівкою, цього разу наливши келишок повніше. Сकिनув капці, акуратно пові-

сив смугастий піджак на спинку стільця. Лишившись у самій камізельці, перемістився до широкого фотеля — туди можна було забратися з ногами. Примостившись, склепив повіки.

Тепер він опинився у цілковитій тиші, якщо не зважати на цокання годинника зі спальні. А він не зважав. Так само не дратували звуки катеринки, чуті не щодня, але — через день, коли в браму завертав тутешній жебрак, аби мешканці вчергове відкупилися дрібняками. Трамвайний гуркіт-дзенькіт з вулиці спокою не порушував — ще одна перевага того, що вікна виходять у двір. Чув не раз, як пані та панове із сусідніх помешкань та будинків нарікали на тих, кому прийшло в голову прокладати по Личаківській трамвайну колію. Дзвенить, гуде, деренчить, трясє. Жили собі спокійно й затишно, а нині мов біля залізниці. Хоч рейковий муніципальний транспорт ходив Львовом уже досить давно⁷, не всі ще досі до нього звикли.

Ось зайвий приклад, чому треба міняти сталий, аж до затхлості, порядок.

Пустити по галицьких — та й загалом австрійських імперських — жилах свіжу кров. Звісно, не в прямому розумінні, це є вираз такий.

Кров.

Він розклепив повіки. Не міг пояснити собі до пуття, чому саме зараз охопили подібні настрої. Завжди пам'ятав себе енергійним, діловим, дієвим, а тут розслабився, надмірно розслабився. Ніби нічого особливого. Прийшла в дім людина з револьвером, побула трохи — а відпустити не може.

Щось намічається.

Щось насувається.

Не зараз і не завтра.

Велике. Нестримне. Руйнівне.

Адвокат Євген Павлович Сойка, тридцяти п'яти років, народжений у Харківській губернії, уже п'ятий рік — під-

даний Австро-Угорської імперії, має вид на проживання й практику у Львові, знову налив собі вишнівки.

Випив, відкусив печива.

Вмостився зручніше у фотелі.

Пробігся поглядом по кімнаті, освітленій лише одним свічковим вогником.

Зупинив його на люстрі. Дешева, хазяйська, на одну лампу. Кругла, зроблена на зразок традиційного китайського ліхтаря. Лиш абажур не червоний, блідо-рожевий, не дратує очі. Причеплена до міцного гака під стелею.

Встати, увімкнути світло...

Легенько брязнуло скло. Мабуть, дощик перетворився на дощ, таки припустив сильніше.

Знову брязнуло. Рипнула віконниця у спальні.

Бом-м-м.

Зі спальні. Дзигарі відбили десяту вечора.

Уже зовсім смерклося. Потягнуло в сон, хоча зазвичай о такій порі активне життя адвоката Сойки тільки починалося. Ділові кола Львова збиралися на вечірки, корисних знайомств там завжди було досить. Усякий, хто прагнув тримати руку на пульсі поточних міських справ, просто мусив відвідувати їх. Сьогодні саме планувалася прем'єра в Опері, вона вже почалася, скоро фінал, потому...

Нічого.

Вважайте, що в адвоката Сойки вихідний.

Заслужив. Має право.

Знову легенько брязнуло скло в спальні. Якись наче рухи. Ходить хтось.

Кому там ходити — другий поверх.

Протяг гуляє.

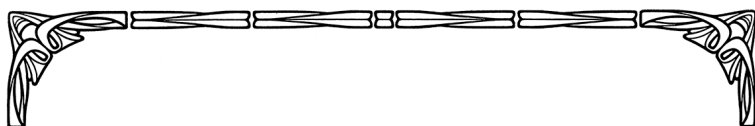
Провітрилося вже. Треба встати й зачинити вікно.

Потім посидіти ще трохи й вкладатися спати.

Цокав годинник.

І рухи в спальні.

Не від протягу.

ЗМІСТ

1908 рік, Львів, вулиця Личаківська	5
<i>Розділ перший.</i> Емігрант із вагона другого класу	16
<i>Розділ другий.</i> Інший світ	26
<i>Розділ третій.</i> Ласкаво просимо до Львова!	38
<i>Розділ четвертий.</i> Знайомство за ґратами	52
<i>Розділ п'ятий.</i> Жінка з потаємної кімнати	65
<i>Розділ шостий.</i> Двадцять корон і єврейське щастя	79
<i>Розділ сьомий.</i> Оселедець на яблучній підкладці	94
<i>Розділ восьмий.</i> Міняєш місце — міняєш щастя	105
<i>Розділ дев'ятий.</i> Відверто після похорону	114
<i>Розділ десятий.</i> Перші великі львівські вуличні перегони	138
<i>Розділ одинадцятий.</i> Чим себе зайняти під домашнім арештом	159
<i>Розділ дванадцятий.</i> Вікна й лабіринти	168
<i>Розділ тринадцятий.</i> Таємна зустріч «під вошею»	177
<i>Розділ чотирнадцятий.</i> Гнів на милість	192
<i>Розділ п'ятнадцятий.</i> Махорка російська, револьвер американський	205
<i>Розділ шістнадцятий.</i> Персональний герой Йозефа Шацького	221
<i>Розділ сімнадцятий.</i> Пан Генік, доктор Юнг і Уроборос	229
<i>Розділ вісімнадцятий.</i> Мистецтво мати ворогів	238
<i>Розділ дев'ятнадцятий.</i> Вночі з голими руками	248
<i>Розділ двадцятий.</i> Дуже дорога людина	257
1908 рік, Львів, вулиця Личаківська	268
Коментарі	276